

Maak kennis met:

Taal als basis

Noortje Hemmen | taalalsbasis@lerarennederlands.nl

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

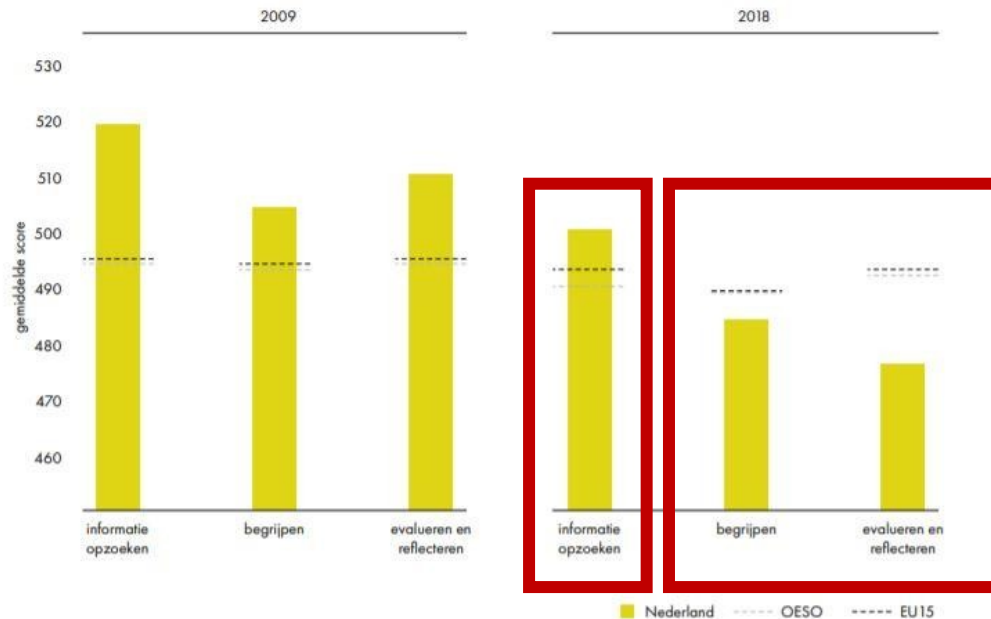
www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

PISA-resultaten

Gemiddelde toetsscores per begripsproces PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, OESO, EU15)

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Informatie opzoeken

Tekst 1 De Malediven verdwijnen, maar onze consumptiedrift niet

“Een deel van het voedsel in restaurants moet worden ingevlogen, net als sommige chef-koks; wie gaat anders die kogelvis klaarmaken?”
(regels 81-85)

Deze vraag geeft impliciete kritiek.

- 1p 1 Waarpop is deze kritiek vooral gericht?
op het gegeven dat toeristen op de paradijselijke Malediven voedsel eten dat

- A een overdreven luxe is
- B niet gezond is
- C niet voorhanden is
- D veel afval achterlaat

Opdracht 4

Om vraag 1 en 2 te beantwoorden, moet je tekst 4 zoekend lezen.

- 1 Welke moeilijke termen komen soms in bijsluiters voor? Noteer eerst in welke alinea je zoekt. Noteer daarna twee moeilijke termen.
- 2 In alinea 2 staan een paar moeilijke termen. Waaraan herkende je die?

Tekst 4

Bijsluiters

[1] Fabrikanten zijn verplicht een bijsluiter te verstrekken bij hun medicijnen. Een bijsluiter is een folder met informatie over geneesmiddelen. Om iets aan de medicijnen te hebben, moeten patiënten zich precies houden aan de dosering. Ook moeten ze op de hoogte zijn van de bijwerkingen.

Ingewikkelde termen

[2] Een bijsluiter lezen valt niet altijd mee. Vaak worden er moeilijke termen gebruikt. Voorbeelden zijn: *indicatie* (voor welke ziekte het medicijn is), *interactie* (met welke andere middelen je het geneesmiddel

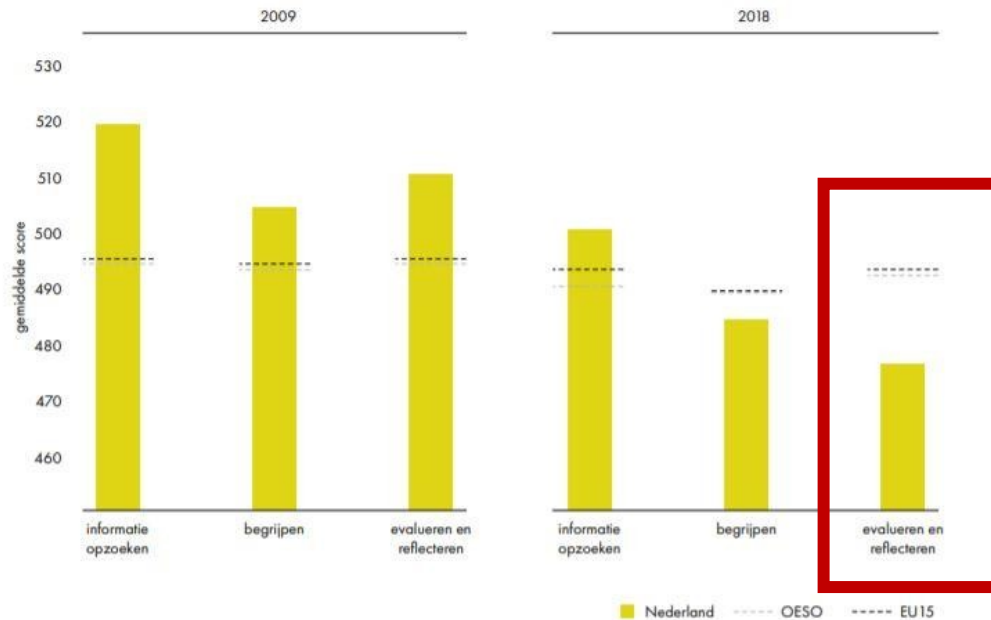
niet samen mag gebruiken) en *dosering* (hoeveel en hoe vaak je het geneesmiddel moet gebruiken). En in een bijsluiter moet wel staan om welke werkzame stoffen het gaat, maar wie weet nu wat *misoprostol* of *polysorbaat* is? Voor patiënten zou het fijn zijn als bijsluiters in begrijpelijke taal worden geschreven.

Verbetering

[3] Gelukkig worden steeds meer fabrikanten zich bewust van het taalgebruik in de bijsluiter. Dat is prettig voor de patiënt en zijn gezondheid, want op die manier neemt hij zijn medicijnen op de juiste manier in.

PISA-resultaten

Gemiddelde toetsscores per begripsproces PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, OESO, EU15)

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Evaluëren en reflecteren

Is de informatie valide, actueel, nauwkeurig en onbevooroordeeld?

- Bronnen beoordelen kwaliteit en geloofwaardigheid
- Reflecteren op inhoud en vorm
- Detecteren van en omgaan met conflicterende informatie

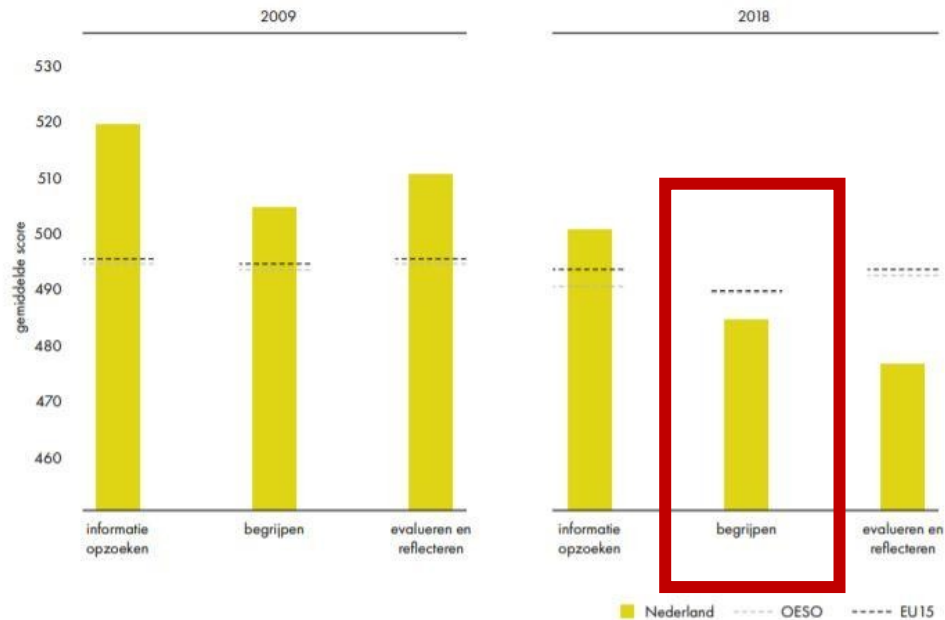
Evalueren en reflecteren

Voorwaarden om te komen tot *diep lezen/diep tekstbegrip*

PISA-resultaten

Gemiddelde toetscores per begripsproces PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, OESO, EU15)

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Tekst 8

Apengezin gestolen

Hele familie weg – Ze zijn zich kapot geschrokken, de verzorgers in de Apenheul. Zondagnacht werden vijf gouden leeuwaapjes gejat. Met hok en al. Het is niet de eerste keer dat in Nederland zulke zeldzame dieren ontvoerd worden. 'De beestjes leveren blijkbaar iets op. Dat is niet zo mooi.'

- 5 'We hebben heus nog wel hoop', zucht Apenheuldirecteur Frank Rietkerk. 'Maar eerlijk is eerlijk: geen hooggespannen verwachtingen.' Hij en de apenverzorgers maken zich grote zorgen. Zondagnacht knipten dieven een gat in het hek rond het dierenpark. Ze slopen naar het verblijf van de gouden leeuwaapjes, braken de deur open en sjoorden het nachthok, een soort houten kistje, van de muur.
- 10 Van de vader, de moeder en hun drie kinderen ontbreekt tot nu toe ieder spoor. 'We krijgen wel tips binnen', vertelt Rietkerk. 'Dat is lief en hartverwarmend. Maar het heeft tot nu toe nog niet tot een oplossing geleid.' De politie doet onderzoek naar de verdwijning. Het park is helemaal doorzocht en de beelden van de beveiligingscamera's worden geanalyseerd.

15 Ver weg

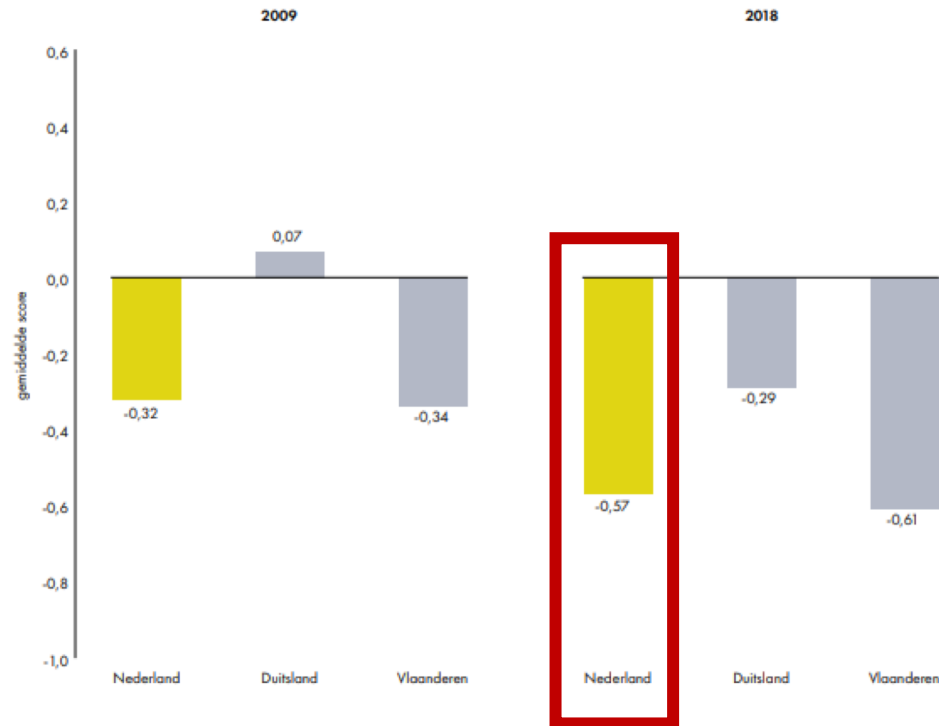
- De directeur gokt dat de leeuwaapjes inmiddels niet meer in Nederland zijn. Het is hier namelijk verboden om apen als huisdier te houden. Gouden leeuwaapjes komen in het wild alleen nog in Brazilië voor. Er zijn er nog maar een paar honderd van over. De beestjes doorverkopen aan een andere dierentuin in Europa kan ook niet. 'Iedereen weet dat ze gestolen zijn', legt Rietkerk uit. 'Ze maken namelijk deel
- 20 uit van een speciaal fokprogramma dat de dierenparken onderling hebben afgesproken.' Vorig jaar in maart werden ook al dertien zeldzame dwergaapjes gejat uit dierenpark Wissel in Epe. Die zijn nooit meer teruggevonden. 'Kennelijk zit

Opdracht 40

- B
- 1 Lees de titel en het tussenkopje van tekst 8. Voorspel in een zin van maximaal 15 woorden de inhoud van de tekst.
 - 2 Zet een voor een de stappen van oriënterend lezen. Verander als het nodig is je antwoord op vraag 1.
 - 3 Wat zijn **hooggespannen verwachtingen** (regel 6)?
 - 4 Schrijf in eigen woorden op wat er gebeurt als 'de beelden van de beveiligingscamera's worden geanalyseerd' (regel 13-14).
 - 5 Bedenk een tussenkopje voor de tekst van de alinea die begint met **We hebben** (regel 5). Leg uit waarom je dat tussenkopje kiest.
 - 6 Het tussenkopje 'Ver weg' past boven de alinea. Leg dit uit en gebruik twee voorbeelden uit de tekst.
 - 7 a Schrijf een synoniem op voor **specifieke in specifieke verzorging** (regel 27).
 - b Welke specifieke verzorging hebben de aapjes nodig?
 - 8 Maakt de directeur zich meer zorgen om de kleintjes of om de moeder? Leg je antwoord uit.
 - 9 Denk je dat de aapjes nog worden teruggevonden? Licht je antwoord toe.
 - 10
 - a Wat is het tekstdoel, de tekstsoort en de tekstvorm van tekst 8?
 - b Leg uit waarom dat volgens jou zo is.

PISA-resultaten

Gemiddelde scores Leesplezier PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Kortom:

- De leesmotivatie en het leesplezier nemen af onder leerlingen.
- Leerlingen zijn bovengemiddeld goed in het opzoeken van informatie.
- Leerlingen scoren ondergemiddeld op de processen *begrijpen*, *evalueren* en *reflecteren*.
- Leerlingen maken de transfer niet tussen wat ze bij Nederlands leren en wat ze bij andere vakken doen als het om lezen gaat (en vice versa).

Taal *is de* basis

Als je niet over de taal beschikt, dan beschik je ook niet over de kennis (over het onderwerp).

Als je niet over de kennis beschikt (van een onderwerp), dan beschik je ook nog niet over de taal.

Taal is de sleutel tot leren, tot begrijpen én begrepen worden

Maak kennis met:

Taal als basis

A stylized illustration of a classroom. A teacher stands on the left, holding a clipboard. Three students are seated at desks on the right, each with a laptop. A potted plant is on the left desk. The background is a light blue wall.

Workshops

Schoolspecifieke trajecten

Focus op het *hoe*, vanuit de *wat*

De kwaliteitskaart voor effectief leesonderwijs voor de leraar bestaat uit de volgende vier samenhangende bouwstenen:

1. Laat leerlingen een langere periode over hetzelfde kennisrijke brede thema lezen.
 - a. Geef de leerlingen een doel om te lezen.
2. Laat leerlingen gevarieerde teksten van goede kwaliteit lezen.
 - a. Motiveer leerlingen om te gaan lezen.
 - b. Leer leerlingen hoe ze begrip van een tekst kunnen monitoren, herstellen of kunnen versterken.
3. Laat leerlingen actief aan de slag gaan met teksten door erover te praten en te schrijven.
4. Verzamel gegevens over de leesontwikkeling en pas daar je onderwijs op aan.

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Kwaliteitswaaier: Effectief Onderwijs in Begrijpend Lezen

Samen aan effectief leesonderwijs werken

Kennistafel Effectief Leesonderwijs
Mirjam Snel

Workshop: *bruggen bouwen*

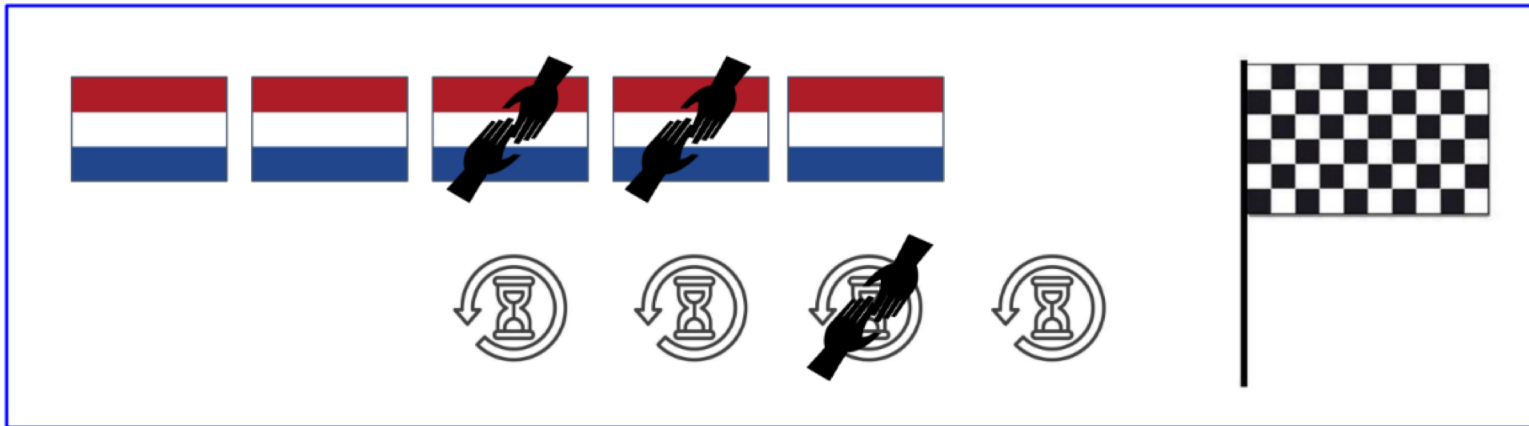
De lessenserie

- hulpkaart
- eindopdracht

Anita Smits (Nederlands)

Remco Menke (geschiedenis)

Chr. Lyceum Delft

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

theoretisch én empirisch
gevalideerd materiaal

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht

Joyce Gubbels
Annemarie van Langen
Nathalie Maassen
Martina Meelissen

Taal als basis
Werkgroep O
www.didactieknederlands.nl

Na PISA de lente

Printen Opslaan als PDF

- [Over het project](#)
- Overzicht updates
 - [Extra kennisclips \(november 2022\)](#) over leesdidactiek en digitaal lezen
 - [Slotconferentie \(november 2022\)](#)
 - [Kennisclips \(maart 2022\)](#) over leesmotivatie, cognitieve processen en toetsen
 - [Projectjaar 2 \(januari 2022\)](#)
 - [Start cohort 1 \(februari 2021\)](#)
 - [Webinar \(november 2020\)](#)

Leesvaardigheid effectiever

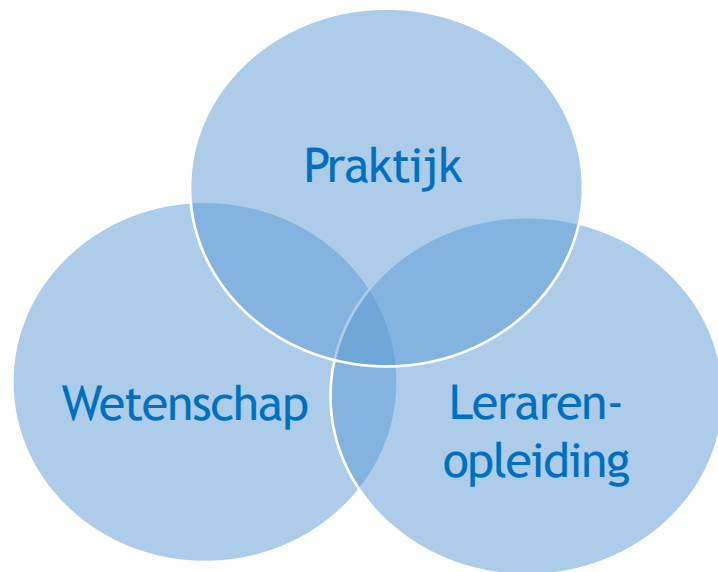
Een goede leesvaardigheid is essentieel voor een succesvolle schoolcarrière en voor het functioneren in de maatschappij. Internationaal peilingsonderzoek (PISA-2018) laat zien dat de leesvaardigheid van jongeren daalt. Ook in Nederland; vooral het kunnen evalueren en reflecteren blijft in Nederland achter (zie [hier](#)). Van de Nederlandse 15-jarigen zegt 25% altijd moeite te hebben met lezen (zie [hier](#)). En toch; een op de vijf leerlingen zegt dat lezen een van de favoriete hobby's is.

Leesonderwijs moet beter kunnen, want lezen wordt steeds ingewikkelder. Kennis opdoen via tekst en beeld vereist meer dan voorheen concentratie en het verbinden van inhoud uit verschillende bronnen. Dat vereist meer inzet, volharding, en

Na PISA de Lente (2020-2022)

- **Projectleiders:** Anke Herder (SLO) en Liza van den Bosch (LTN/Universiteit Leiden)

Taal als basis

Wergroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Na PISA de lente

Printen Opslaan als PDF

- [Over het project](#)
- Overzicht updates
 - [Extra kennisclips \(november 2022\)](#) over leesdidactiek en digitaal lezen
 - [Slotconferentie \(november 2022\)](#)
 - [Kennisclips \(maart 2022\)](#) over leesmotivatie, cognitieve processen en toetsen
 - [Projectjaar 2 \(januari 2022\)](#)
 - [Start cohort 1 \(februari 2021\)](#)
 - [Webinar \(november 2020\)](#)

Leesvaardigheid effectiever

Een goede leesvaardigheid is essentieel voor een succesvolle schoolcarrière en voor het functioneren in de maatschappij. Internationaal peilingsonderzoek (PISA-2018) laat zien dat de leesvaardigheid van jongeren daalt. Ook in Nederland; vooral het kunnen evalueren en reflecteren blijft in Nederland achter (zie [hier](#)). Van de Nederlandse 15-jarigen zegt 25% altijd moeite te hebben met lezen (zie [hier](#)). En toch; een op de vijf leerlingen zegt dat lezen een van de favoriete hobby's is.

Leesonderwijs moet beter kunnen, want lezen wordt steeds ingewikkelder. Kennis opdoen via tekst en beeld vereist meer dan voorheen concentratie en het verbinden van inhoud uit verschillende bronnen. Dat vereist meer inzet, volharding, en

Evalueren en reflecteren in de les

2 juni 2023

Printen Opslaan als PDF

LEONIE GOUTIER & JACQUELIEN KOOL

Leesvaardigheid

- Mate van voorbereiding: gemiddeld.
- Materialen: [uitlegkaart begripsprocessen PISA](#), methodeanalyse en -aanvulling, [handreiking lessen en toetsen leesvaardigheid](#).
- Duur: 1 les
- Effectief bevonden voor: onderbouwleerlingen vmbo/havo/vwo.

Kernactiviteit

Je gaat aan de slag met de PISA-begripsprocessen door leerlingen teksten te laten vergelijken. Ze evalueren de teksten en reflecteren erop. Door in de lessen deze begripsprocessen centraal te stellen, zal de vaardigheid op deze gebieden groeien.

Hoe pak je het aan?

Je pakt een leesvaardigheidsles uit de leergang waarmee je werkt en bestudeert de teksten en bijbehorende vragen. Daarnaast bestudeer je de [uitlegkaart begripsprocessen](#) en beoordeel je in hoeverre alle begripsprocessen aan bod komen tijdens de les. Meer achtergrondinformatie vind je in de [handreiking lessen en toetsen leesvaardigheid](#). Vragen op het niveau van *informatie opzoeken* en *begrijpen* zijn meestal voldoende aanwezig in methoden, maar *evalueren* en *reflecteren* vaak niet.

Als er slechts één tekst over het onderwerp in het schoolboek zit, dan zoek je er een andere tekst bij over hetzelfde onderwerp, liefst vanuit een ander oogpunt. Vervolgens kun je met de leerlingen op zoek gaan naar verschillen en overeenkomsten tussen de teksten en kunnen leerlingen beoordelen met welke schrijver ze het eens zijn en/of welke tekst ze betrouwbaarder vinden. Ook kun je hen een relatie laten leggen met hun eigen kennis en ervaringen over het onderwerp.

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

PISA BEGRIPSPROCESSEN

Samengesteld door Leonie Goutier & Jacquélien Kool

1 INFORMATIE OPZOEKEN

TOEGANG KRIJGEN TOT EN HET OPHALEN VAN INFORMATIE BINNEN EEN TEKST

- Het scannen van de tekst om bepaalde informatie te verkrijgen die bijvoorbeeld woorden, frasen of numerieke waarden.

Handreiking evalueren en reflecteren van teksten in de les en toets Nederlands

- Nadere toelichting begripsprocessen
- Tips voor ontwikkelen van een leestoets met deze begripsprocessen
- Tips voor ontwerpen van lessen o.b.v. toetsresultaten van leerlingen

EVAL REF

- Deze items vereisen van de leerling reflectie op zijn eigen ervaring en kennis om verschillende perspectieven of visies te vergelijken, te contrasteren of er hypothesen over op te stellen.

DETECTEREN VAN EN OMGAAN MET CONFLICTERENDE INFORMATIE

Hoe kunnen we *diep tekstbegrip* stimuleren bij onze leerlingen?

Didactiek Nederlands

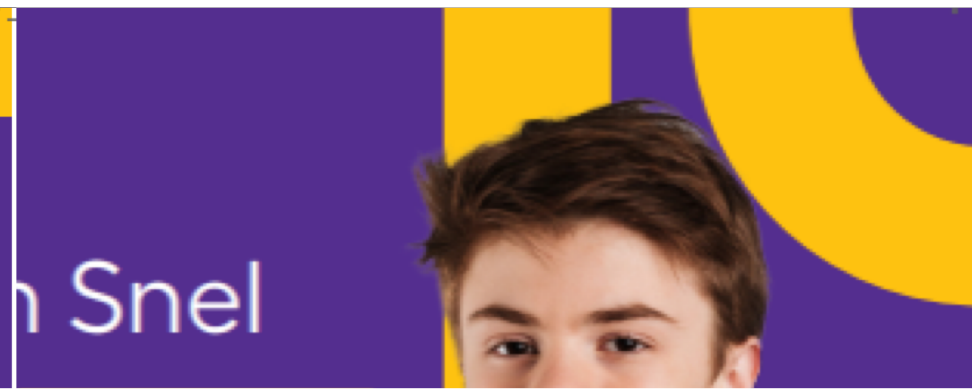
LEVENDE
Talen

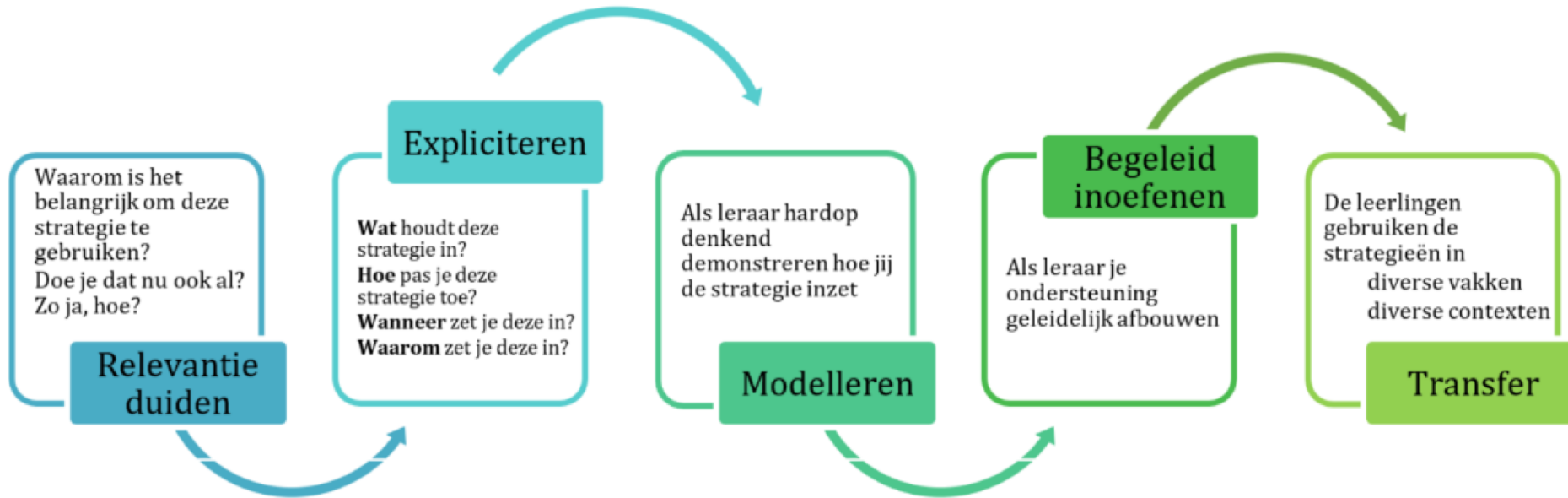
Voor het lezen

2

- **WAT:** Voorkennis activeren
- **WAAROM:** Als je voorkennis wordt geactiveerd, kun je nieuwe kennis beter onthouden en begrijpen.
- **HOE:**
 1. Pak papier en schrijf in het midden het onderwerp op.
 2. Bedenk wat je al over het onderwerp weet

Ik ben zó veel tijd kwijt met het uitleggen van zaken die leerlingen uit een tekst zouden moeten halen, dat ik in de knel kom met de inhoudelijke leerstof van mijn vak

Hoe kan ik als vakdocent leerlingen ondersteunen in hun leesproces?

Figuur 1. Vijf stappen model van expliciete instructie volgens Duke et al. (2011).

- in de tekst
 - door afbeeldingen te bekijken
 - in een online woordenboek
3. Problemen met zinnen of delen van de tekst?
- Lees een stukje opnieuw en denk aan wat je al weet over de tekst.
 - Lees een stukje verder om je probleem op te lossen.
4. Probleem niet opgelost? Vraag hulp aan de docent.

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Opbrengsten *Na PISA de Lente* (2020-2022)

- [Vijf kennisclips](#) door wetenschappers
 - Met kijkvragen
- [Materiaal voor lerarenopleidingen](#):
 - Collegemateriaal bij elk van de vijf kennisclips
 - Een kwaliteitskaart voor het onderwijs in lezen/leesdidactiek
 - Een geannoteerde literatuurlijst (gekoppeld aan de kwaliteitskaart) met daarin een thematisch overzicht van essentiële (vak)literatuur

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Digitaal lezen: toelichting op kennisclip

16 november 2022 • ELJANE SEGERS

Deze kennisclip werd ontwikkeld in het kader van het project Na Pisa de Lente (2020-2022), een initiatief van de Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WOON) van de vereniging Levende Talen Nederlands, in samenwerking met SLO. Het project is gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze toelichting hoort

[LEES VERDER »](#)

Leesdidactiek: toelichting op kennisclip

16 november 2022 • HILDE VAN KEER

Deze kennisclip werd ontwikkeld in het kader van het project Na Pisa de Lente (2020-2022), een initiatief van de Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WOON) van de vereniging Levende Talen Nederlands, in samenwerking met SLO. Het project is gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze toelichting hoort

[LEES VERDER »](#)

Leesmotivatie: toelichting op kennisclip

3 april 2022 • ROEL VAN STEENSEL

Deze kennisclip werd ontwikkeld in het kader van het project Na Pisa de Lente (2020-2022), een initiatief van de Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WOON) van de vereniging Levende Talen Nederlands, in samenwerking met SLO. Het project is gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze toelichting hoort

[LEES VERDER »](#)

Cognitieve processen bij lezen: kennisclip

3 april 2022 • ANNE HELDER & PAUL VAN DEN BROEK

Deze kennisclip werd ontwikkeld in het kader van het project Na Pisa de Lente (2020-2022), een initiatief van de Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WOON) van de vereniging Levende Talen Nederlands, in samenwerking met SLO. Het project is gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze toelichting hoort

[LEES VERDER »](#)

Toetsen van tekstbegrip: toelichting op kennisclip

3 april 2022 • JOYCE GUBBELS

Deze kennisclip werd ontwikkeld in het kader van het project Na Pisa de Lente (2020-2022), een initiatief van de Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WOON) van de vereniging Levende Talen Nederlands, in samenwerking met SLO. Het project is gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze toelichting hoort

Unieke samenwerking docenten, wetenschappers en lerarenopleiders

Taal als basis

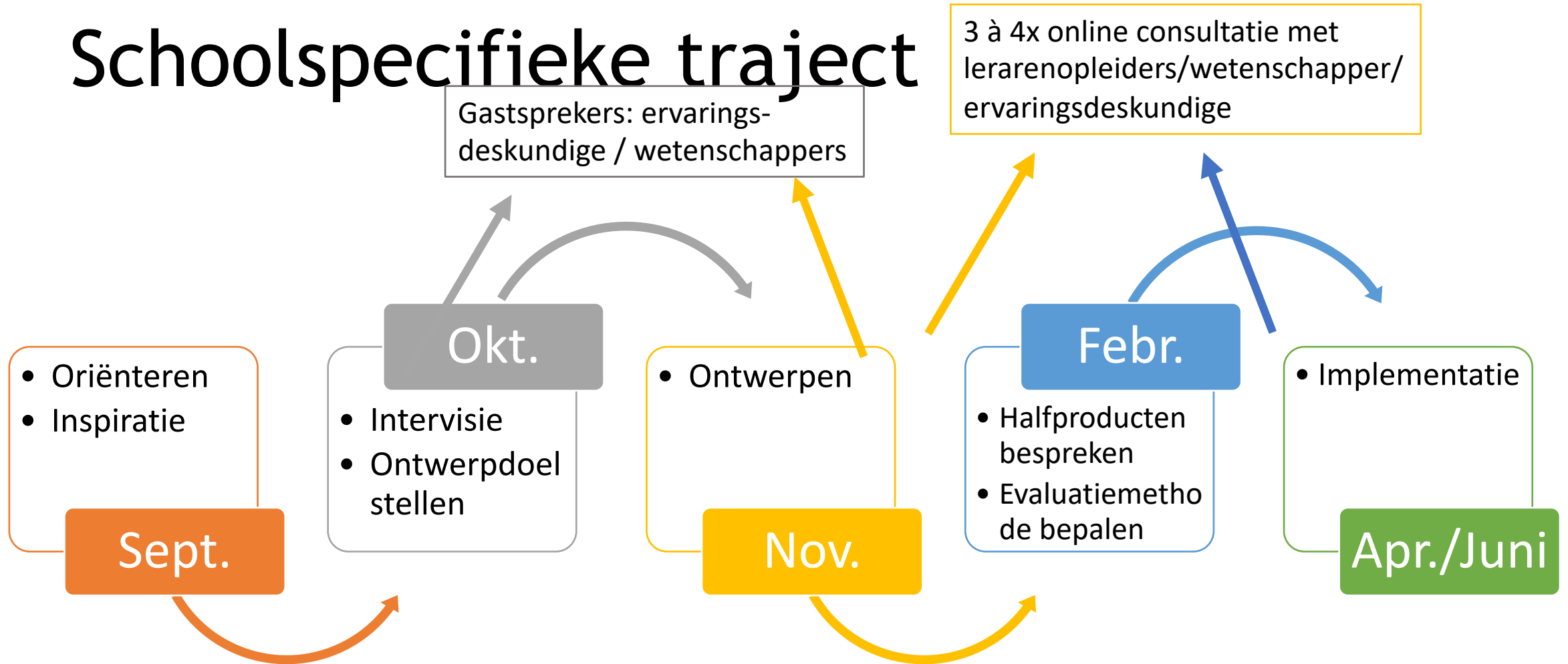
Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Schoolspecifieke traject

Taal als basis

Nascholingsteam:

- 7 docenten van 4 vo-scholen
- 4 lerarenopleiders Nederlands
- 3 vaste wetenschappers + enkele gastsprekers

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen

Maak kennis met:

Taal als basis

Noortje Hemmen | taalalsbasis@lerarennederlands.nl

Taal als basis

Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands

www.didactieknederlands.nl

Didactiek Nederlands

LEVENDE
Talen